

в процесі проведення економічного функціонування досліджуваного об'єкту [13]. Носіями такої інформації можуть бути найрізноманітніші предмети та об'єкти, але найбільш значущими, на нашу думку будуть саме податкові та інші облікові і бухгалтерські документи досліджуваного суб'єкта податкової сфери. Такі документи, у подальшому, можуть бути ідеальними джерелами інформації, оскільки в них мають бути відомості про дату і місце здійснення відповідних податкових операцій, особисті дані осіб, причетних до їх здійснення, суми податків та інші кількісно-якісні відомості про здійснені протиправні дії. Завдяки наявності цих даних такі документи можуть отримати статус доказів у суді та бути використані для встановлення обставин протиправної діяльності у кримінальному провадженні.

Література

1. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тисяч слів і словосполучень / уклали: О. І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. - К. :Вид-во "Довіра", 2006. - 789 с. (Словники України).
2. Российский энциклопедический словарь: в двух кн. Кн. 2. Н-Я / глав. ред. А. М. Прохоров. - М., 2001. - 1163 с. С. 723.
3. Яковец Е. Н. Основы информационно-аналитического обеспечения оперативно-розыскной деятельности : учеб. пособие / Е. Н. Яковец. - М. : МосУ МВД России, изд-во "Цит-М", 2009. - 464 с.
4. Аверьянова Т. В. Криминалистика: учебник для вузов / под. ред. Р. С. Белкина. - 2-е изд., перераб. и доп. / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Россинская. - М. : Норма, 2006. - 992 с.
5. Горшенин Л. Г. Основы теории криминалистического прогнозирования : монография / Л. Г. Горшенин. - М. : Академия МВД РФ, 1993. - 123 с.
6. Баев О. В. Основы криминалистики : курс лекций / О. В. Баев. - М., 2001. С. 65.
7. Волынский В. А. Криминалистическая техника:

наука - техника - общество - человек / В. А. Волынский. - М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. - 311 с.

8. Погребной А. А. Диагностические исследования ручного огнестрельного оружия и их применение в доказывании : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук : 12.00.09 / А. А. Погребной. - Саратов, 2000. - 23 с.

9. Шурухнов Н. Г. Криминалистика : учеб. пособие / Н. Г. Шурухнов. - М. :Юристъ, 2006. - 639 с.

10. Криминалистика / отв. ред. Н. П. Яблоков. - 3-е изд., перераб. и доп. - М. : Юристъ, 2005. - 781 с

11. Корухов Ю. Г. Криминалистическая диагностика при расследовании преступлений : науч.-практ. пособие / Ю. Г. Корухов. - М. : НОРМА-ИНФРА-М, 1998. - 288 с.

12. Полянська Г. С. Криміналістична діагностика (сутність та практичне значення) / Г. С. Полянська // Форум права. - 2013. - № 3. - С. 478-485 [Електронний ресурс]. -Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j_pdf/FP_index.htm_2013_3_80.pdf

13. В. М. Давидюк Оперативно-розшукова діагностика злочинів у сфері зовнішньоекономічної діяльності: монографія / В. М. Давидюк, В. А. Некрасов, Ю. В. Горбач. - К.: 2014.

14. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел : учебник / под ред. В. М. Аتماжитова. - М. : Акад. МВД СССР, 1991. - 563 с.

15. Овчинский А. С. Правоохранительные инфотехнологии : научный докл. / А. С. Овчинский. - М. : Норма, 2009. - 144 с.

16. Оперативне розпізнавання / [Некрасов В. А., Мацюк В. Я., Філіпенко Н. Є., Родинюк Л. В.]. - К. : КНТ, 2007. - 216 с.

Малий В.М.,
здобувач

Харківського національного
університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції: 19.03.2016

УДК 159.9.:347.447.51

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

Меркулова Ю. В.

Стаття присвячена процесуальним та психологічним особливостям укладання угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості у кримінальному провадженні. На основі аналізу кримінального процесуального законодавства України, досягнень юридичної психології, практики розкриваються проблеми досягнення компромісу, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінальних правопорушень, вчинених іншими особами.

Ключові слова: кримінальне провадження на підставі угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості, співпраця, правові та психологічні взаємовідносини сторін укладання угоди.

Статья посвящена процессуальным и психологическим особенностям заключения соглашения между прокурором и подозреваемым или обвиняемым о признании виновности в уголовном производстве.

На основе анализа уголовного процессуального законодательства Украины, достижений юридической психологии, практики раскрываются проблемы достижения компромисса, обязанности подозреваемого или обвиняемого о сотрудничестве в раскрытии уголовных преступлений, совершенных другими лицами.

Ключевые слова: уголовное производство на основании соглашения между прокурором и подозреваемым или обвиняемым о признании виновности, сотрудничество, правовые и психологические взаимоотношения сторон заключения сделки.

The article is dedicated to the procedural and psychological peculiarities in conclusion of an agreement between the Prosecutor and a suspect or an accused on pleading guilty in criminal proceedings. Based on the analysis of the criminal procedural legislation of Ukraine, achievements of juridical psychology and practice, problems in reaching of a compromise, obligations of a suspect or an accused as for the cooperation in solving of criminal offences commit-

ted by other persons, are revealed. Despite of significant advances in the development of this problem, many questions have not found yet their proper interpretation and remained discussible and not enough revealed in science until the present time.

The article emphasizes that there is a need for a more deeper and complete theoretical and practical study of legal and psychological issues regarding to the persuading of a suspected or an accused as to such agreements, neutralizing and overcoming of their doubts that arise during the preparation of agreements on pleading guilty, the processes associated with the relationships between the suspects and accused persons and persons which they expose and formation on this basis of concrete proposals to improve existing legislation and practices of criminal proceedings on the basis of agreements in accordance with the requirements of the criminal procedural science and psychology.

It is determined that the success in conclusion of an agreement as to pleading guilty and organizational cooperation with the suspect or accused is possible only through the provision of an appropriate security guarantees to these entities, which in its turn is a significant argument concerning the consent of mentioned above persons, for a real cooperation in the exposure of other accomplices of a criminal offense.

It is proposed to confer the powers to an investigator in agreement with the Prosecutor to enter into agreements with the suspect on pleading guilty and to cooperate with him/her. In addition, it is noted that it must be concluded two agreements - one about the pleading guilty. And this agreement is attached to the materials of criminal proceedings. And to ensure the safety of persons who agree to cooperate, it is necessary to make a separate agreement in the "secret" by analogy according to the legal regime a confidential cooperation applying and in accordance with departmental and interdepartmental normative-legal acts that regulate such relationships.

Key words: criminal proceedings on the basis of an agreement between the Prosecutor and a suspect or an accused on pleading guilty, cooperation, legal and psychological relationships between the parties as to the agreement.

Постановка проблеми. Концепція кримінального провадження на підставі угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості є важливим напрямком оптимізації розкриття злочинів, які вчиняються групою осіб, організованою групою та злочинною організацією. Використання договірних правовідносин дозволяє створити механізм викриття різних учасників групової злочинності.

З іншої сторони особи, які вчинили злочин, під час договірних процедур мають можливість краще усвідомити наслідки власних дій і прийняти відповідальність за скоєне, а також своєю співпрацею з прокурором, слідчими органами надати реальну допомогу у розкритті кримінальних правопорушень, вчиненими групою осіб.

Укладення угод про визнання винуватості широко застосовується в кримінально-процесуальних системах США, Канади, Англії та Уельсу, Ізраїлю, Індії, Італії, Франції. Цей інститут стає все більш вагомим та доцільним частиною системи кримінального судочинства Грузії, Молдови, Росії.

Вивчення юридичної літератури по даному питанню

свідчить про те, що проблеми відновного правосуддя знаходять свої висвітлення в працях відомих вчених: В.К.Гуцуляк, О.Г.Добровольської, Я.І.Кривов'яз, О.О.Леляк, Н.В. Лісової, С.М.Малихіної, Н.В.Неледві, Ю.П.Смоковича, В.М.Тертишніка та ін. Але не зважаючи на значні досягнення в розробці даної проблеми, багато питань ще не знайшли свого належного висвітлення, залишилися до сьогоднішнього дня дискусійними та недостатньо розкритими в науці.

Не можливо не погодитися з тим, що незважаючи на позитивну динаміку затверджених вироків на підставі угод, з огляду на те, що цей інститут є новим для кримінального судочинства, його механізм ще не відпрацьовано судовою практикою та достатньою мірою не досліджено науковою доктриною, а також беручи до уваги появу нових формулювань, підходів та оціночних категорій у новому КПК, актуальним і необхідним є вивчення та узагальнення судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод" [1]. Зокрема, залишилися недостатньо дослідженими як правові сторони укладання угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості у кримінальному провадженні, так і пов'язані з ними психологічні проблеми укладання таких угод, подолання сумнівів, ризиків з боку осіб, які вчинили злочин та досягнення взятих на себе зобов'язань щодо співпраці з правоохоронними органами.

Вищевикладене зумовлює необхідність більш глибокого та повного теоретичного і практичного дослідження правових та психологічних проблем щодо схвалення підозрюваних чи обвинувачених до таких угод, нейтралізації та подолання їх сумнівів, що виникають при підготовці угод про визнання винуватості, процесів пов'язаних з взаємовідносинами між підозрюваними, обвинуваченими та тими особами, яких вони викривають і формування на цій основі конкретних пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та практики кримінального провадження на підставі угод відповідно до вимог кримінально-процесуальної науки та юридичної психології.

Викладення основного матеріалу. Кримінальне провадження на підставі угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості створює нову ідеологію кримінальної політики держави: протидії злочинності через договірні правовідносини, компроміс, через стимулювання осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, співпрацювати з владою.

Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні покликане вирішити низку питань:

- підвищення ступеня невідворотності покарання для осіб, винних у вчиненні кримінальних правопорушень;
- ефективне сприяння розкриттю латентних кримінальних правопорушень;
- більш оперативне проведення слідчих дій;
- реалізація права на судовий розгляд у розумний строк;
- зменшення фінансових витрат держави у кримінальному провадженні як на стадії досудового розслідування, так і судового провадження. [2,26]

Крім цього укладення угоди про визнання винуватості дає можливість:

- підозрюваному (обвинуваченому) – уникнути невідомості щодо виду та розміру покарання за результатами судового розгляду;
- у деяких випадках застосування альтернативного покарання або його зниження, можливість звільнення

від покарання;

- прокурору - економію процесуального часу, зниження навантаження на досудове слідство та прокуратуру з підтримання державного обвинувачення в суді, забезпечення більшої ефективності системи кримінального судочинства, усунення певною мірою перспективи оскарження судового рішення (здійснення перегляду апеляційною та касаційною інстанціями).

Не можливо не зазначити, що договірні відносини між підозрюваним, обвинуваченим та їх захисниками, з одного боку, і з органами правопорядку - з другого, реалізовувалися постійно, однак здійснювалося все це інтуїтивно, нелегітимно, на свій страх і ризик, балансуючи на грані законності, а інколи й переступаючи цю грань [3, с. 199].

В Україні ще 1993 р. було зроблено першу спробу реформування вітчизняного кримінально-процесуального законодавства у цьому напрямі, коли було прийнято Закон України "Про організаційно - правові основи боротьби з організованою злочинністю", у якому в ч. 2 ст. 14 передбачено, що "... учасник організованого злочинного угруповання може бути частково або повністю звільнений від кримінальної відповідальності та покарання, якщо він сприяє викриттю організованих злочинних угруповань та вчинених ними злочинів, притягненню винних до відповідальності." [4]. Але зазначене положення, за відсутності його законодавчого механізму реалізації на практиці використовувалося не часто. І тільки після прийняття КПК України 2012 року це питання було в певній мірі врегульовано на законодавчому рівні.

В.М. Тертишник зазначає, що угода про визнання винуватості є не лише можливою та доступною у вітчизняному законодавстві, а і прогресивною та доречною на цьому історичному етапі[5,273].

"...Запровадження угоди про визнання винуватості надало реальної можливості офіційного правового регулювання взаємовигідних відносин підозрюваного, обвинуваченого зі стороною обвинувачення".[6,11-12]

Так, згідно з п.п. 2,4 ст. 469 КПК України угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Таку угоду не може бути укладено у провадженні, в якому бере участь потерпілий, тобто щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів, внаслідок вчинення яких було завдано шкоди правам та інтересам окремих громадян, інтересам юридичних осіб, а також у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів, незалежно від кола суб'єктів, яким завдано шкоди внаслідок вчинення таких злочинів.

Відповідно до узагальнення Вищого спеціалізованого суду України (далі -ВССУ) "у випадку, коли в одному кримінальному провадженні особа підозрюється, обвинувачується у вчиненні кількох не пов'язаних між собою (самостійних) кримінальних правопорушень і внаслідок вчинення одного із них було заподіяно шкоди правам та інтересам окремих громадян чи інтересам юридичної особи (тобто є потерпілий, який бере участь у кримінальному провадженні), угода про визнання винуватості щодо інших кримінальних правопорушень у такому разі укладатися не може. Проте не виключена можливість

укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому попередньо було укладено угоду про примирення, у зв'язку з чим матеріали кримінального провадження виділено в окреме провадження.

Разом з тим під час проведення узагальнення в судовій практиці було виявлено випадки, коли слідчий/прокурор, нехтуючи заборонаю щодо укладення угоди про визнання винуватості у провадженнях, де є потерпілий, такі угоди укладав, а судді, не звертаючи на таке порушення належної уваги або навіть посилаючись на потерпілих у мотивувальній частині вироку, такі угоди затверджували.[1].

Відповідно до вимог абз. 1 п. 8 ст. 469 КПК України " У разі якщо кримінальне провадження здійснюється стосовно кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) із підозрюваних чи обвинувачених". Кримінальне провадження стосовно особи (осіб), з якими досягнуто згоди щодо укладення угоди про визнання винуватості, на підставі постанови прокурора або ухвали суду підлягає виділенню в окреме провадження залежно від того, на якій із двох стадій кримінального процесу (досудового розслідування або судового розгляду) сторонами було ініційовано укладення угоди. Виділення кримінального провадження проводиться у порядку, визначеному положеннями ст. ст. 217, 334 КПК.

При цьому прокуророві у кримінальному провадженні необхідно суворо дотримуватися вимог п. 19.1 Наказу Генерального прокурора України №4гн від19 грудня 2012 року про те, що "угоду про визнання винуватості попередньо узгоджувати з керівником органу прокуратури. Копія угоди з його відміткою долучати до наглядового провадження".[7]

Така вимога прямо впливає із визначеного п. 3.1 цього ж наказу, в якому зазначається, що "Контроль за якістю здійснення процесуального керівництва на стадії досудового розслідування та участі у судовому провадженні здійснювати керівникам органів прокуратури та галузевих підрозділів апаратів прокуратур усіх рівнів, які за розподілом обов'язків відповідають за відповідну ділянку роботи".

Згідно зі ст 472 КПК України в угоді про визнання винуватості зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), умови часткового звільнення підозрюваного, обвинуваченого від цивільної відповідальності у вигляді відшкодування державі збитків внаслідок вчинення ним кримінального правопорушення, узгоджене покарання та згода підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, передбачені статтею 473 цього Кодексу, наслідки невиконання угоди.

Критеріями, які визначають можливість і доцільність

ініціювання та укладення угоди про визнання винуватості, відповідно до ст. 470 КПК України являються обставинами, що враховуються прокурором при укладенні угоди про визнання винуватості:

1) ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб;

2) характер і тяжкість обвинувачення (підозри);

3) наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень;

4) наявність суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень.

Всі обставини повинен враховувати прокурор при визначенні можливості і доцільності ініціювання та укладення угоди про визнання винуватості

Але все ж зазначимо, що законодавець не випадково першим назвав ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб. Тому розглянемо більш детально цю обставину. Адже вона має найбільшу цінність для оптимізації встановлення обставин, які підлягають доказуванню і особливо по кримінальних правопорушеннях, які вчинені групою осіб, організованою групою або злочинною організацією. Без дотримання вимог цієї обставини не можливо взагалі укладання угоди даного виду.

Прокурор повинен визначити наскільки підозрюваний чи обвинувачений надає чи може надати допомогу органу досудового розслідування чи суду у з'ясуванні фактичних обставин, які мають істотне значення для розкриття злочину, визначити можливі межі співробітництва, він має переконатися, що підозрюваний чи обвинувачений дійсно має необхідні для кримінального провадження відомості, зокрема у: "повідомленні про всі відомі епізоди й обставини вчинення злочину; викритті інших співучасників; визначенні ролі кожного з них у вчиненні злочину; повідомленні про їхнє місцезнаходження; наданні допомоги в їх затриманні; видачі знарядь і засобів вчинення злочину, майна здобутого злочинним шляхом"[8, 825]. Крім цього, особливе значення має інформація про невідомі епізоди і обставини, які підлягають доказуванню по кримінальному провадженню.

Приймаючи до уваги основне призначення укладання угоди про визнання винуватості -- сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб у більшості випадків ініціатором такої угоди виступає прокурор але виникає питання, а чому серед ініціаторів не перераховано слідчого як головної посадової особи, яка являється найбільш інформованою стороною про те хто із підозрюваних по кримінальному провадженню являється найбільш потенційною особою, яка може співпрацювати зі слідством? Як свідчать матеріали практики, слідчий, як правило, уже визначив таку особу і співпрацює з нею залишилось тільки оформити угоду про це. На наш погляд, під час досудового розслідування слідчий повинен мати повноваження укладати угоди про визнання винуватості підозрюваному за погодженням з прокурором.

Практика свідчить про те, що у ініціаторів такої угоди різні мотиви. Безумовно, що для прокурора обов'язковими мотивами являються вимоги ст. 470 КПК України.

В той час як для підозрюваного чи обвинуваченого головними мотивами являються зменшення покарання або звільнення від його відбування з випробуванням. І тому при укладанні угоди необхідно дійти консенсусу в досягненні інтересів як прокурора, так і підозрюваного чи обвинуваченого. Зіткнення різних інтересів, з точки зору психології приводить до конфлікту сторін, який необхідно нейтралізувати та розробити сумісну точку зору на ситуацію для досягнення необхідних для обох сторін умов угоди про визнання винуватості.

Прокурор повинен володіти глибинами психологічних знань розв'язання конфліктних ситуацій. Вивчення практики укладання угод про визнання винуватості свідчить про те, що мають місце дві типові ситуації.

Перша - коли виявлено один епізод вчиненого злочину одним суб'єктом, який притягується до відповідальності і є необхідність виявити і доказати інші епізоди. Друга - найбільш проблемна типова ситуація коли виявлено групу осіб, які вчинили злочин. Загальним для обох ситуацій являється детальне вивчення наявної інформації, доказів по кримінальному провадженню, визначення обставин, які ще не доведені та можливостей їх доказування під час кримінального провадження, в том числі через інститут угоди про визнання винуватості. Якщо цей шлях у кримінальному провадженні вибирається прокурором як стратегічний, то йому необхідно дуже ретельно вивчити особистість підозрюваного чи обвинуваченого. Тому, прокурор повинен володіти глибокими психологічними знаннями, бути спроможним надати суб'єкту угоди про визнання винуватості психологічну характеристику, в першу чергу, з метою прогнозування його можливої співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого ним, при вчиненні одноособового злочину чи інших осіб при вчиненні злочину групою осіб. При цьому, приймаючи до уваги ризики, які виникають при укладанні таких угод, на наш погляд, такі угоди можливо укладати тільки з повнолітніми, дієздатними особами, які добровільно дали на це згоду, яким необхідно роз'яснити можливі ризики.

Як тільки прокурор визначить перспективність укладання такої угоди для успішного розслідування злочину, він складає план реалізації такого рішення, в якому передбачає всі необхідні заходи для успішного укладання угоди про визнання винуватості з головною метою підвищення ефективності кримінального провадження. Безумовно, що простішою є ситуація коли злочин вчинено однією особою і доводиться прокуророві визначити ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження тільки щодо нього.

Проблемною та складною формується ситуація коли необхідна співпраця суб'єкта угоди для викриття кримінального правопорушення, вчиненого іншою (іншими) особою. Але не дивлячись на те, що відповідно ст.472 КПК України головною умовою угоди являються "обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою...", згідно з узагальненням судової практики ВССУ " встановлено, що більше половини угод про визнання винуватості укладається прокурорами лише з однією умовою для підозрюваного – беззастережно визнати свою провину в суді, і серед них переважно більшість становлять провадження за ст.309 КК (незаконні дії із наркотичними засобами без мети збуту). При цьому завдання щодо викриття осіб, які збувають

наркотичні засоби, не вирішується, оскільки такі умови в угодах відсутні. Передусім це стосується проваджень, в яких установлено факт придбання наркотичних засобів у нестановленої особи” [1].

Завдання співпраці підозрюваного чи обвинуваченого мають визначальне значення, зокрема, при викритті кримінальних правопорушень, скоєних у складі групи, організованої групи або організованих злочинних угруповань. Отримання достовірних даних, доказів щодо обставин скоєння окремих епізодів, злочинів, зокрема, складу груп, ролі кожного із групи, характеру взаємовідносин між членами групи, причетності до його діяльності корумпованих посадових осіб, розшуку підозрюваних, встановлення каналів збуту можливе, як правило, лише “з середини”. Найбільш вірогідним джерелом такої інформації може бути член кримінальної групи, організованого злочинного угруповання, якого необхідно виявити та схилити до співпраці. Разом з тим прокурор повинен пам’ятати про те, що ця особа буде співпрацювати з прокурором в умовах загрози з боку злочинної групи, організованої групи, злочинної організації.

Проблемність створюється, в першу чергу, тим, що прокурору необхідно із групи осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності визначити того хто може бути потенціальним суб’єктом укладання угоди про визнання винуватості та буде співпрацювати з прокурором, слідчим. Прокурору необхідно використати дані із кримінального провадження, із криміналістичних та оперативних обліків. інформацію із оперативно-розшукових справ та інших джерел для визначення того хто може бути схиленим до співпраці. Визначається склад злочинної групи, взаємовідносини між членами цієї групи, протиріччя, конфлікти і з врахуванням цього виявляється член групи, який найбільше схильний до співпраці з подальшим формуванням мотиву до підписання угоди про визнання винуватості та готовності викриття кримінальних правопорушень інших осіб. Можливість такої співпраці залежить від ступеня довіри такої особи до прокурора та особистих якостей суб’єкта, який залучається до співпраці.

Складність схилення до такої співпраці проявляється із-за наявності суттєвих та реальних ризиків щодо безпеки цієї особи, з якою укладається угода.

Ризики можливо нейтралізувати відповідно до ст. 2 ЗУ “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” №3782-XII від 23.12.1993 (далі ЗУ №3782-XII) та внесеними до нього змінами. Так, право на забезпечення безпеки у кримінальному провадженні, за наявності відповідних підстав, надано серед інших: особі, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь чи сприяла виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень; підозрюваному, обвинуваченому; членам сімей та близьким родичам перелічених осіб, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства. [5].

Згідно з п.2 ст.3 ЗУ №3782-XII рішення про застосування заходів безпеки приймається слідчим, прокурором, судом, у провадженні знаходяться кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, у розслідуванні чи судовому розгляді яких брали або беруть участь особи, зазначені у статті 2 цього Закону, а також органом (підрозділом), що здійснює оперативно-розшукову діяльність, щодо осіб, які брали участь або сприяли

виявленню, попередженню, припиненню злочинів.

Рішення про застосування заходів безпеки може бути прийнято слідчим суддею у випадках, передбачених статтею 206 Кримінального процесуального кодексу України.

Відповідно до п. 3 цього закону здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на органи служби безпеки або внутрішніх справ, у складі структур яких з цієї метою створюються спеціальні підрозділи. Заходи безпеки щодо військовослужбовців здійснюються також командирами військових частин. Забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, здійснюється відповідними підрозділами таких установ та слідчих ізоляторів[9].

Висновки. Успіх укладання угоди про визнання винуватості та організації відповідної співпраці з підозрюваним чи обвинуваченим можливий тільки через забезпечення відповідних гарантій безпеки цим особам, що у свою чергу є істотним аргументом щодо отримання згоди, зазначених осіб, на реальну співпрацю у викритті інших співучасників кримінального правопорушення. “Угода про визнання винуватості виступає яскравим прикладом втілення в життя засад диспозитивності (надає сторонам додаткові права...)”.[10, 109].

На прокурора покладається обов’язок вжити самому або поручити слідчому по кримінальному провадженню відповідні заходи щодо усунення ризиків небезпеки для іншої сторони угоди та створити необхідні умови для виконання підозрюваним чи обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов’язань.

Під час досудового розслідування, слідчий повинен мати повноваження за погодженням з прокурором укладати угоди з підозрюваним про визнання винуватості і співпрацювати з ним.

Крім цього, на наш погляд повинні бути складені дві угоди - одна про визнання винуватості. І ця угода додається до матеріалів кримінального провадження. А для реального забезпечення безпеки осіб які згодні на співпрацю необхідно скласти окрему угоду в режимі “таємно” за аналогією відповідно до правового режиму використання конфіденційного співробітництва (ст. 275 КПК України, п. 14 ст.8 ЗУ “Про ОРД”) та згідно з відомчими та міжвідомчими нормативно-правовими актами, що регулюють такі правовідносини.

Література

1. Узагальнення ВССУ судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод від 22.01.2014 (текст) // “Закон і Бізнес”. №28(1170) 12.07–18.07.2014 и №29 (1171) 19.07–25.07.2014.
2. Малихіна С. М., Смокович Ю. П., Гуцуляк В. К., Кривов’яз Я. І., Лісова Н. В. Повноваження прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: Методичні рекомендації. -К., 2013. - 101с
3. Образцов В. А. Выявление и изобличение преступника / Образцов В. А. - М., 1997.
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 35. - Ст. 358
5. Тертишник В.М. Кримінальний процес України: підручник у 2-х т./ В.М.Тертишник. Т.2: Особлива частина. -К.: Правова Єдність: Алерта, 2014. -418 с.
6. Дьомін Ю.М. Інститут угод у кримінальному провадженні: важливі аспекти застосування./ Ю.М.Дьомін // Вісник Національної академії прокуратури. -2013. №4. -С.11-19ю

7. Наказ Генерального прокурора України №4 гн від 19 грудня 2012 року Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар/ Відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. - Х.: Одиссей, 2013. - 1104 с.

9. ЗУ "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві." - №3782-ХІІ від 23.12.1993.

10. Леляк О.О. Угода про визнання винуватості у кримінальному процесі України. Дис...канд. юрид. наук. / О.О. Леляк - К., 2015. - 214 с.

Меркулова Ю.В.,
кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри психології та педагогіки
ОДУВС
Надійшла до редакції: 24.03.2016

УДК 343.985:343.85

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ УКРАЇНИ, ЩО НАДІЛЕНИЙ СЛІДЧИМИ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИМИ ФУНКЦІЯМИ

Іскендеров Е. Ф.

Особливе місце в системі органів досудового розслідування займає Національне антикорупційне бюро України.

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Особливістю діяльності Національного бюро є те, що на відміну від інших правоохоронних органів України, де функції досудового розслідування і оперативно-розшукової діяльності є самостійними, в Національному бюро функції досудового розслідування і оперативно-розшукової діяльності поєднані.

Подальший розвиток досудового розслідування й оперативно-розшукової діяльності, на наш погляд, доцільно здійснити шляхом поєднання цих функцій і в інших правоохоронних органах України, як це має місце в Національному антикорупційному бюро України. Проте одним із напрямків розвитку створеної інституції досудового провадження має стати кримінальна розвідка.

Ключові слова: кримінальна корупція, Національне антикорупційне бюро, досудове розслідування, оперативно-розшукова діяльність, повноваження, директор, слідчий підрозділ, детектив, посадова особа, антикорупційне законодавство.

Особенное место в системе органов досудебного расследования занимает Национальное антикоррупционное бюро Украины.

Задаaniem Национального бюро является противодействие криминальным коррупционным правонарушениям, которые совершены высшими должностными лицами, уполномоченными на выполнение функций государства или местного самоуправления, и представляют угрозу национальной безопасности.

Особенностью деятельности Национального бюро является то, что в отличие от других правоохранительных органов Украины, где функции досудебного расследования и оперативно-розыскной деятельности являются самостоятельными, в Национальном бюро функции досудебного расследования и оперативно-розыскной деятельности соединены.

Дальнейшее развитие досудебного расследования и оперативно-розыскной деятельности, на наш взгляд, целесообразно осуществить путем объединения
© Е.Ф. Искендеров, 2016

этих функций и в других правоохранительных органах Украины, как это имеет место в Национальном антикоррупционном бюро Украины. Однако одним из направлений развития созданной институции досудебного осуществления должна стать криминальная разведка.

Ключевые слова: уголовная коррупция, Национальное антикоррупционное бюро, досудебное расследование, оперативно-розыскная деятельность, полномочия, директор, следственное подразделение, детектив, должностное лицо, антикоррупционное законодательство.

A special place in the system of pre-trial investigation by the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine.

The task of the National Bureau is to counter criminal corruption offenses, which are perfect senior officials authorized to perform state functions or local government, and represent a threat to national security.

A special feature of the National Bureau is that, unlike other law enforcement bodies of Ukraine, where the functions of pre-trial investigation and operational-search activities are independent, the functions of pre-trial investigation and operational-search activities are connected with the National Office.

Further development of the pre-trial investigation and operational-search activity, in our opinion, it is advisable to carry out by combining these functions and other law-enforcement agencies, as is the case with the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. However, one of the directions of development of established institutions of pre-trial implementation should be criminal intelligence.

Keywords: criminal, corruption, the National Anti-Corruption Bureau, the pre-trial investigation and operational-search activity, the authority, the Director, Investigations Division, detective, officer, anti-corruption legislation.

У зв'язку з прийняттям КПК України суттєво змінена й система органів досудового розслідування, яка визначена ст. 38 КПК України [1, с. 27; 2]. Так, відповідно до ч. 1 цієї статті органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є:

1) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро розслідувань;

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС